

Als costats d'aquest arcs multicolors apareixen les paraules Rimbaud i Rainbow, la qual cosa confereix a la traducció un alliberament total respecte a la pràctica tradicional de la traducció com a «source oriented translation». Aquest arc iris de Rimbaud dóna títol al llibre, una invitació

perquè el traductor s'atreveixi a emprendre una pràctica més lliure de la seva professió.

Pilar Orero

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

CRESPO, Ángel

Dante y su obra

Barcelona: Quaderns Crema, 1999

Sovint massa obsedides per la novetat i per un concepte de «clàssic» exclusivament vinculat a la creació literària, però també ajudades per les misèries del mercat, poca predisposició han demostrat de sempre les editorials espanyoles a reeditar o traduir vells assaigs que el lector ha hagut, si us plau per força, d'acabar llegint en llengua original o de resignar-se a desenterrar d'alguna biblioteca. S'han produït, certament, recuperacions puntuals, però difícil era preveure la iniciativa d'una col·lecció com «El Acantilado», de dalt a baix consagrada a portar als aparadors de les llibreries uns quants joiells oblidats de la crítica literària i artística d'ara ja fa unes quantes dècades. No és, potser, *Dante y su obra* un dels més destacats, un dels més originals, però la seva intenció divulgativa, obertament declarada des del mateix títol, en justifica ja la republicació, si creiem —com caldria— necessària la disponibilitat permanent d'una mínima bibliografia propedèutica sobre una sèrie de noms i fenòmens clau de la història de la cultura.

La redacció del llibre es remunta a la fi dels setanta (primera edició a Dopesa, Barcelona, 1979), els anys més dantistes de Crespo, al llarg dels quals va anar lliurant a les premses de Seix y Barral la que ha romàs com la traducció més difosa de la *Divina Comèdia* en llengua castellana. No el va retocar mai, i, bé que s'hi féu ressò de propostes interpretatives que acabaven de marcar tota una inflexió en la història de la

lectura dantis (Auerbach, Singleton, Vallone...), no cal dir que un aprofundiment actual en la matèria no podrà prescindir de les aportacions posteriors i de l'interès incessant suscitat pel florentí arreu del món dia rere dia. Al capdavall, fins i tot respecte a l'estat de la qüestió l'any 1979, *Dante y su obra* no volia ser altra cosa que el que continua essent ara, una aproximació genèrica i sumària a la vida i l'obra de Dant, i en aquest sentit no ha perdut validesa.

No fóra just, però, reduir el treball de Crespo a una impersonal —per molt rigorosa i exhaustiva que sigui— acumulació de dades històriques i biogràfiques, de resums i descripcions d'obres, de cites i tesis manllevades dels in comptables estudiosos de l'autor de la *Comèdia*. És aquest material, sí, el que fa el gruix del llibre, però Crespo no s'està de dir-hi la seva, pren posició davant alguns dels nusos més entortolligats dels estudis dantescos, i així el llibre, de tant en tant, i d'una manera gairebé imperceptible, deixa de ser una simple guia per a la lectura de Dant i esdevé un veritable assaig crític. Crespo, per exemple, defensa sense embuts l'autoria dantesca d'*Il Fiore*, i no se li escapen les manipulacions del Dant preocupat per disfressar relliscades o incoherències que poguessin tacar el conjunt del seu corpus, o —més important encara— relativitza el Dant filòsof, lingüista, científic i en general pensador per reivindicar el Dant poeta i la natura poètica del seu pensament: «a través y por medio de ellas [de

las obras menores] podemos seguir la formación de los conceptos dantescos, no según el camino recto del investigador filosófico, sino según el intuitivo y lleno de pasión del poeta. Reconocerlo, creemos, es el mayor tributo de admiración que se puede rendir a Dante. / Y que la *forma mentis* de nuestro poeta no era propiamente la de un filósofo ni la de un teólogo —aunque fuese un buen conocedor de la teología y la filosofía de su tiempo— lo demuestra el hecho de que, si bien se documentaba seriamente desde el punto de vista de ambas ciencias (la filosófica y la teológica) para sus escritos teóricos, solía manejar sus materiales como un poeta.»

Aquest punt de vista té l'inconvenient de distreure l'atenció del crucial paper de Dant en la història de la llengua italiana i —més en general— de les llengües romàniques. L'italià és més aviat tocarà a l'hora de proporcionar les seves primeres mostres tant d'utilització escrita (Plàcets capuans, segle X) com literària (Escola Siciliana, mitjan segle XIII), però crema etapes ràpidament i ateny de seguida, i amb una brillantor no igualada, la utilització cultural, el moment en què la llengua és considerada apta per a vehicular qualsevol tipus de discurs, inclosos el filosòfic i el científic, fins llavors bastions inexpugnables de la llatinitat. Només la grandesa de Dant permet assolir la gran fita, a la primeria del segle XIV, amb el *Convivio*, tractat especulatiu de contingut molt variat, i amb la *Divina Comèdia*, si justament la llegim no com una simple obra poètica, sinó com una *operamondo*, com una *summa* enciclopèdica. Crespo es mostra, en canvi, reticent a tota desviació del text que l'allunyi de la seva veritable natura, i subratlla el moviment passional, el to profètic, la tendència imaginística i al·legoritzant i el fort sentit de l'estètica dominants en tots els escrits de l'autor. El Dant filòsof o científic raona poèticament, organitza les seves idees «según cánones más artísticos que científicos», sovint és interromput per l'ingenu Dant poeta, o es fon amb ell «si pensamos que el

pensamiento sistemático no está reñido con la poesía cuando es expresado, no como un silogismo, sino como una revelación». És el valor autònom de la poesia com a forma específica i epifànica —per tant religiosa— de coneixement, com a poètica d'elecció de tot un reguitzell d'escriptors del nou-cents entre els quals el mateix Crespo, es transforma en un mètode de lectura del passat literari, un mètode que en aquest cas deforma la dimensió multidisciplinària de l'operació dantesca, però que alhora desclou unes vies d'anàlisi que, exposades al darrer capítol del volum (*Las metamorfosis en la «Comedia»*), són el fruit més autèntic i genuí de l'acostament de Crespo al poema diví.

A partir de la teoria aristotèlica de la potència i l'acte i de la rica presència ovidiana a la *Comèdia*, Crespo enuncia «el concepto dantesco del hombre como ser necesitado de una metamorfosis para adquirir, en el otro mundo, una forma definitiva y eterna». Metamorfoosi regressiva a l'Infern, on les ànimes adopten una aparença animal, vegetal o mineral, i progressiva al Paradís, on són santificades en forma de llums, mentre Crespo compara la purgació perfeccionadora de les del Purgatori amb un estat intermedi de crisàlide. La metamorfosi és interior i exterior, i afecta el mateix pelegrí protagonista. Hi troba, Crespo, la clau de volta de la comprensió poètica de la realitat i del destí de l'home segons Dant, i la troballa deixa en l'obra del mateix Crespo un rastre que ultrapassa les seves contribucions al dantisme. Només en suggerirem un petit tast, que ens servirà alhora per recordar una de les traduccions més destacables de l'escriptor manxec, difícil d'aconseguir no perquè sigui de vella data (Barcelona, 1994), sinó per la seva distribució restringida: els *Poetas italianos contemporáneos* del Círculo de Lectores. Tota tria antològica pressuposa uns gustos o uns criteris, sovint múltiples i fins contradictoris. La de Crespo primer de tot és una tria representativa, i no hi faltés, doncs, les composicions de rigor a tots els reculls de poesia italiana del segle XX. Però si procedim a examinar la resta dels poemes,

els menys previsibles, vet aquí que si més no n'hi ha un petit nombre que inclouen reflexions o procediments propers a la metamorfosi dantesca anys enrere teoritzada a *Dante y su obra*. Pensi's sobretot en *Crisalide*, un dels *Ossi di seppia* de Montale menys coneguts i menys traduïts, amb aquest contrapunt escèptic a la condició que Crespo atorgava a les ànimes del Purgatori dantesco:

«Os veo / entonces, tal cual yo, en el limbo escuálido / de trucas existencias; y también / vuestro renacimiento es un secreto estéril, / un prodigio fallido como todos / aquellos que dan flor a nuestro lado.»

Miquel Edo Julià

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

GALLÉN, Enric; LLANAS, Manuel; ORTÍN, Marcel; PINYOL I TORRENS, Ramon; QUER, Pere

L'art de traduir. Reflexions sobre la traducció al llarg de la història

Vic: Eumo Editorial, 2000, 414 p.

En el marc de la disciplina relativament recent dels estudis traductològics, la branca de la història de la traducció, bo i ser el punt de partida de la recerca teòrica i oferir, a més, un ventall amplíssim de possibilitats d'aprofundir el coneixement de la pròpia cultura, és una de les que havia trigat més a rebre l'atenció dels investigadors. Els darrers anys, però, aquest camp ha estat i continua essent objecte de nombrosos treballs, entre els quals es troben els que apleguen escrits molt diversos sobre la pràctica traductora. És el cas del nou volum —el quart— de la «Biblioteca de Traducció i d'Interpretació», una col·lecció creada el 1995 gràcies a la col·laboració entre Eumo Editorial, el Departament de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra i la Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació de la Universitat de Vic —i, actualment, també la Universitat Jaume I de Castelló.

L'art de traduir. Reflexions sobre la traducció al llarg de la història comprèn, tal com indica el títol, un conjunt de textos —trenta-dos, concretament— que discorren sobre el fet traductor d'ençà del segle I aC fins a la primera meitat de l'actual des de perspectives molt diferents —inclou tant

reflexions empíriques i metodològiques com d'altres relacionades amb la filologia, l'hermenèutica, la teoria del coneixement, la filosofia del llenguatge i la filosofia de la cultura, la poètica simbolista... Així com en altres llengües ja havien sortit a llum antologies de característiques semblants d'un abast tan ampli en l'espai i en el temps, aquesta iniciativa és, en canvi, pionera en l'àmbit català. Igualment, és la primera vegada que es pot disposar de la traducció catalana —la qual apareix acarada amb l'original— d'aquells textos del recull que no havien estat escrits originàriament en català ni en castellà; únicament per al pròleg de Walter Benjamin a la traducció de *Tableaux parisiens* de Baudelaire, s'ha fet ús de la traducció existent d'Antoni Pous, si bé ha estat revisada. Els autors de l'antologia adverteixen que no han pretès de fer una recopilació exhaustiva ni homogènia, sinó que han volgut il·lustrar «el que ha estat la reflexió sobre la traducció en la cultura occidental». És per això i alhora per a remarcar la inexistència, en aquest terreny, del desenvolupament de teories pròpiament dites ben bé fins a la segona meitat del segle xx, que han fet ús exprés al subtítol del nom indeterminat *reflexions*, unes reflexions nascudes d'una manera gens sistemàtica, normalment a partir de l'experiència dels